

“MISIR’IN GİZEMİ” KİTABININ ÇOKLU ZEKÂ KURAMI VE VII. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASINDA BELİRLENEN NİTELİKLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa TENEKECİ*

Özet

Bu çalışmada zekâ kavramı açıklandı. Çoklu zekâ kuramı ve çoklu zekâ kuramında varlığından bahsedilen sekiz farklı zekâ alanı üzerinde duruldu. Sekiz farklı zekâ alanı olduğuna göre, çocuklara hitap eden kitapların- özellikle ders kitaplarının- da bu sekiz farklı zekâ alanının hepsine hitap etmesi gerektiğinden hareketle, iyi bir örnek olduğuna inanılan “Mısır’ın Gizemi” adlı kitap sekiz zekâ alanına hitap eden yönleri açısından değerlendirildi.

“Mısır’ın Gizemi” adlı kitap, Yedinci Milli Eğitim Şûrasında okul kitaplarında bulunması gerektiği belirtilen özellikler açısından da değerlendirildi.

“Mısır’ın Gizemi” adlı kitabın sekiz zekâ alanına da hitap ettiği örneklerle açıklandı. Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim ders kitaplarında da benzer şekilde sekiz zekâ alanına hitap edebilecek, içerik ve biçim değişiklikleri yapmasının yararlı olacağı belirtildi. Ayrıca ders kitaplarının yanında, hareketli görsel öğeler barındıran CD eklerinin verilmesi önerildi.

Anahtar Sözcükler: Mısır’ın Gizemi, çoklu zekâ, kitap değerlendirme, MEB

Giriş

Her insanın sahip olduğu çeşitli yetenekler vardır. İnsanların sahip oldukları bu yeteneklerinin niçin birbirinden farklılık gösterdiği çokça merak edilen bir konu olmuştur. Çocuklara sorulan “Büyüyünce ne olacaksın?” sorusuna verilen cevapların yarından fazlası doktor olacağım ve yine yarıya yakını da öğretmen olacağımdır. Ancak bu çocukların kaç, bu meslekleri yapacak yetenek ve yeterlilikleri, gösterebiliyor? Bazılarının bu ve yetenek yeterliliğe sahip olmayışı, onların eksik olduğunu göstermez; zekâ alanlarının bu yetenekleri (zekâları) gösterenlerden farklı olduğunu, yetenek ve yeterliliklerinin farklı alanlarda ağır bastığını gösterir.

Bundan daha önemlisi, bazılarının anlatılan bir olayı hemen anladıklarını, kimilerinin gördükleri bir görüntüyü hemen hafızalarına kazıdıklarını, bazılarının bir kez dinlediği bir şarkıyı bir iki deneme sonucu mükemmele yakın bir şekilde gitarıyla çalmaya başladığını görmek mümkündür. Kimileri adeta otomobil kullanmak için

* Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Öğretmenliği ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi/Kilis İl Halk Kütüphanesi Memuru.

yaratılmıştır. Bazıları otomobil kullanmak deyince bile irkilir. Kimileri doğayla, hayvanlarla iç içe olmayı yaşamın vazgeçilmezi sayarken kimileri hayvanlardan ürker.

Bu durumun sebebi, insanlarda ağır basan zekâ türlerinin farklılığıdır. Bunu açıklayan kuram 1983 yılında H. Gardner tarafından *Frames of Mind* kitabında ortaya konulan “Çoklu Zekâ” kuramıdır.

İnsanlarda zekâ türlerinin farklılığından söz edilince; farklı zekâ özellikleri ağır basan insanlar için hazırlanan kitapların da bu zekâ alanlarını dikkate alması gerektiği kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada son çocukluk ve ilk gençlik dönemini kapsayan ilköğretimin ikinci kademesindeki öğrenciler için hazırlanan kitaplarda çoklu zekâ kuramı çerçevesinde bulunması gereken özellikler üzerinde duruldu. Bu bağlamda, bu nitelikleri çeşitli açılardan karşıladığı varsayılan “Mısır’ın Gizemi” adlı kitabın Çoklu zekâ kuramına ve VII. Millî Eğitim Şûrasında belirtilen niteliklere göre değerlendirmesi yapıldı.

1. ZEKÂ NEDİR?

Türk Dil Kurumunun internet sitesinde zekâ kelimesi şu anlamları ile verilmiştir:

“ zekâ Ar. فکة

a. (zekâ:) ruh b. İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlak, dirayet, zeyreklik, feraset: “Herkesin gönlünü almayı bilecek zekâya sahipti.” -A. Kutlu.

Güncel Türkçe Sözlük

zekâ İng. intelligence

“Olayları bağımsız olarak düşünebilme, yeni durumlara başarıyla uyabilme, eylem ve tutumları belli bir düşünce ya da erek çevresinde toplayabilme yeteneği. 2. Algılama, belleme, çağrışım yapma, imgeleme, yargıda bulunma, usavurma, soyutlama, genelleme gibi ruhsal işlevlerin tümüne verilen ad.” (Not: Fr., İng. intelligence karşılığı Ruhbilim Terimleri Sözlüğü’nde anlak terimi önerilmiştir.) *BSTS / Eğitim Terimleri Sözlüğü 1974* ” (www.tdkterim.gov.tr)

Paul FOULQUE’nin “Pedagoji Sözlüğü”nde ise zekâ şu şekilde tanımlanmıştır: “Zekâ: Anlamak- yani işaretleri yorumlamak ve ilişkileri idrak etmek ve bu sayede, müşahede edilen olayları ve eşyanın tabiatını sebep ve saikler vasıtasıyla açıklamak melekesi.”

Zekânın çok çeşitli tanımları olmasına karşın; üzerinde önemli ölçüde mutabakat sağlanan zekâ tanımı; zekânın problem çözme yeteneği olduğudur. Çeşitli kaynaklarda çok farklı zekâ tanımları bulmak mümkündür. Ancak bu çalışmada H. Gardner’in zekâ tanımı ölçüt alınmıştır.

H. Gardner’a göre zekâ: “Problem çözme veya bir ya da birden çok kültürde değer verilen bir şeyi yapmaya yarayan insan yeteneğidir” (Aktaran: Açıköz, 2005:283).

Gardner'in bu tanımı, zekâyı pragmatist bir bakış açısı ile ele aldığını göstermektedir. Gardner'a göre hayatta işe yaramayan, toplumca değer verilmeyen yetenekler zekâ olarak değerlendirilmemelidir. Ona göre sayısal işlemleri, sözel problemleri harika bir şekilde yapan; ancak bunu gerçek yaşamda karşılaştığı bir problemi çözmeye becerisine dönüştüremeyen birinin yetenekleri bir anlam ifade etmez. Bu sebeple H. Gardner klasik zekâ testlerine de karşıdır. O daha çok gözleme başvurulmasından yanadır.

2. ÇOKLU ZEKÂ KURAMI (The Theory Of Multiple Intelligences)

Çoklu zekâ kuramı her insanın birbirinden farklı sekiz zekâ türüne sahip olduğu temel varsayımına dayanan ve H. Gardner tarafından 1983 yılında ortaya atılan bir kuramdır.

Gardner ve arkadaşları yaptıkları çalışmalarda; insanların birbirlerinden çok farklı yeteneklere sahip oldukları gerçeğini gördüler. Bu yetenekleri sekiz farklı ölçüte göre değerlendirerek "zekâ" olarak değerlendirilebilecek yetenekleri belirlediler. Başta yedi zekâ türü belirleyen Gardner daha sonra 1995 yılında "Doğacı Zekâ"yı da bu zekâ türlerine eklemiştir. Bu zekâ türü, özellikle biyologların, coğrafyacıların başarılarını açıklamada kolaylık sağlamıştır. Bu sekiz zekâ türü aşağıda kısaca açıklanmıştır. (Gardner, 2004; Demirel, 2004; Bümen,2002; Özden,2003; Selçuk ve Diğerleri, 2002; Tan ve Erdoğan, 2004; Saban, 2002)

3. ZEKÂ TÜRLERİ

a. Sözel- Dilsel Zekâ: Ana dilini ya da yabancı dili kullanma, okuyarak, konuşarak, yazarak ve dinleyerek iletişim kurma, düşüncelerini ifade edebilme ve diğer insanları anlayabilme yeteneğidir (Açıkgöz, 2005,285).

Sözel – dilsel zekâsı güçlü olan bir öğrencinin bazı özellikleri şunlardır:

- Normal öğrencilere göre daha iyi yazar.
- Yaşıtlarına oranla daha uzun hikâyeler ve fıkralar anlatır.
- Yaşına göre iyi bir kelime hazinesine sahiptir, duyduğu bir kelimenin anlamını kolay kolay unutmaz, güncel yaşamda kullanmaya çalışır.
- Kitap okumayı çok sever.
- Öğrendiği yeni kelimeleri anlamlarına uygun olarak; konuşma ve/ veya yazı dilinde kullanır.
- Dinleyerek öğrenmeyi sever.
- Konuşmayı sever ve dinlenmek ister.

Bu zekâ türü, yazarlık, gazetecilik, imamlık, avukatlık, çevirmenlik, öğretmenlik gibi meslekleri icra edenlerin geliştirmeleri gereken ya da zaten sahip oldukları zekâ türüdür.

b. Mantıksal- Matematiksel Zekâ: Mantıksal / matematiksel zekâsı gelişmiş kişiler bir bilim insanı ya da mantıkçı gibi düşünürler. Çok çeşitli alanlardaki mantık örüntülerini fark etme, etkili akıl yürütme, ilkeleri ve neden sonuç ilişkilerini keşfetme, öncelik sırasına koyma, sınıflama, yordama, hipotez geliştirme, karmaşık ilişkileri anlama bu zekânın göstergelerindedir (Açıkgöz, 2005, 285).

Bu zekâsı gelişmiş olan insanlar;

– Strateji oyunlarını severler, satranç, dama gibi oyunlar oynamaktan ve bulmaca çözmekten zevk alırlar.

– Olayların neden ve sonuçlarına ilişkin çok fazla soru sorarlar.

– Hesaplama yapmayı sever, sayılar ve çizimlerin içinde kendilerini daha mutlu hissederler.

– Pek çok kişiden farklı olarak matematik dersinden oldukça zevk alırlar.

Bilim adamları, muhasebeciler, matematikçiler, bilgisayar programcıları, hesap uzmanları bu zekâ türleri ağır basan insanlardan oluşur.

c. Görsel-Uzamsal Zekâ: Görsel- şekilsel dünyayı, mekânsal ilişkileri net olarak kavrama, algılarını dönüştürme, uzaysal dünyayı zihinde temsil etme yeteneğidir. Görsel / uzaysal zekâ, çevremizdeki varlıkların; renk, şekil, doku, boyut açısından net olarak görülmesi, bu bağlamdaki ilişkilerin ayırt edilmesi gibi işlerde, kısacası keskin duyuusal-motor algılarda baskındır (Açıkgöz, 2005,285). Görsel- uzamsal zekâ, kişinin görsel dünyayı doğru olarak algılaması ve bu algılarını da kullanarak kendi görsel yaşantılarını yeniden oluşturma kapasitesidir.

Bu zekâ türü ağır basan insanlar;

– Görecek daha iyi öğrenir.

– Sıradan bir konuşmada bile muhatabını görmek ister.

– Görselleri zengin bir materyali düz metinlere tercih eder.

– Renklere karşı çok hassastır.

– Sık sık çeşitli karalamalar ve bilinçli bilinçsiz çizimler yaparlar.

Her zekâ türü her insanda mevcuttur; ancak bunların baskınlık dereceleri farklıdır. Bu zekâ türü, insanların baskın zekâ türleri içinde her insanda ilk üçe giren tek zekâ türüdür. (Görme engelliler hariç; görme engellilerde bunun yerini birinci sırada işitsel zekâ alır.) Bu zekâ türü; mimarlık, ressamlık, tasarımcılık gibi mesleklerle uğraşanlarda daha baskındır.

d. Sosyal – Kişilerarası Zekâ: Diğer insanları anlama, onların kişilik özelliklerini, niyetlerini fark etme, onlarla olumlu ilişkiler kurma yeteneğidir (Açıkgöz, 2005, 286). Sosyal – kişilerarası zekâ, duygudaşlık kurmayı, iletişime açık olmayı, arkadaşlık, işbirliği ve liderlik becerilerini kazanmamızı kolaylaştırır.

Sosyal- kişilerarası zekâsı güçlü olan bir birey;

– Empati yeteneği gelişmiştir.

– İletişime açıktır.

– Problemleri tartışmaktan çekinmez.

– Lider ruhludur.

Bu zekâ türünün genellikle, psikologlarda, öğretmenlerde, liderlerde, politikaclarda, satış elemanlarında daha baskın olması beklenir.

e. Müziksel- Ritmik Zekâ: Müziksel-ritmik zekâ, ritimle düşünme, melodi ile algılama, anlatmak istediklerini melodileştirme, sesleri tanıyabilme ve ayırt edebilme aradaki ilişkileri fark edebilme yeteneğidir.

Müziksel- ritmik zekâsı güçlü olan insanlar;

- Farkında olmadan kendi kendine mırıldanır.
- Ders çalışırken farkında olmadan masaya vurarak ritim tutar.
- Seslere karşı hassastırlar.
- Müziğe ve çalgı aletlerine ilgi duyarlar.
- Müzikle uğraşan insanlarda bu zekâ türünün gelişmiş olduğu kabul edilir.

f. Bedensel – Kinestetik Zekâ: Bedensel- kinestetik zekâ, bedeni kontrol edebilme ve amaç doğrultusunda yönlendirebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Nesnelere dokunarak anlamlandırma, el, ayak kontrolü; söylenenlerin jest ve mimiklerle desteklenmesi, eskilerin lisan-ı hal dedikleri; içinde bulunduğu durumu, ifade etmek istediklerini vücut diliyle anlatabilme yeteneğidir.

Bu zekâsı gelişmiş olanlarda şu özellikler görülür;

- Bir yerde fazla hareketsiz kalmaktan hoşlanmazlar.
- Taklit yetenekleri gelişmiştir. (Jest, mimik ve hareketler)
- Gördüğü nesnelere genellikle dokunarak analiz etmek isterler.
- El becerileri gelişmiştir.
- Yaparak ve yaşayarak öğrenmeye eğilimlidirler.

Bu zekâ türü; tiyatro oyuncularında, sporcularda, karikatüristlerde ve el becerisi gerektiren işlerde çalışanlarda gelişmiştir.

g. İçsel – Öze Dönük Zekâ: Kendini tanıma, bilme, yeteneklerinin, zaaflarının farkında olma, kendisi ile barışık olma, bağımsız çalışma yeteneğidir.

Bu zekâ türü ağır basan bireyler;

- Konuları daha kolay içselleştirir.
- Bağımsız çalışma eğilimleri vardır.
- Hayattaki amacının farkındadırlar.
- Kendilerine saygıları ve güvenleri yüksektir.

Bu zekâ türü; filozofların, mistik yönü ağır basan, tasavvufla ilgilenen insanların zekâ türü olarak bilinir.

h. Doğacı Zekâ: Doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisidir. (Köksal, 2006, 475) Bu zekâsı güçlü olanlar;

Hayvan beslemeye eğilimlidir.

- Çevreye diğerlerine oranla çok daha fazla önem verirler.
- Toprakla oynamayı severler.
- Her şeyin doğal olanını tercih ederler.

Bu zekâ türü; biyologlarda, çiftçilerde, botanikçilerde oldukça gelişmiştir.

Sayılan bu zekâ türlerinin tamamı her insanda az veya çok gelişmiş olarak bulunur. Öğrencilerin zekâ alanlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada ortaya çıkan şu sonuçlar da oldukça dikkat çekicidir:

- “Sözel - dilsel zekâ ve görsel – uzaysal zekâ alanları ‘çok gelişmiş ve gelişmiş’ öğrencilerin toplam oranı yüksektir.
- Müziksel- ritmik zekâ ve doğacı zekâ alanları ‘çok gelişmiş ve gelişmiş’ öğrencilerin oranı düşüktür.
- Her zekâ alanı için ‘biraz gelişmiş’ kategorisindeki öğrenci oranı çok düşüktür.
- En dikkat çeken sonuç ise; envanterin uygulandığı öğrencilerden hiçbirinde ‘gelişmemiş’ zekâ alanının olmamasıdır” (Canoğlu, 2004, 103-104).

“MISIR’IN GİZEMİ” ADLI KİTABIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kitabın Künyesi:

Kitabın Adı: **MISIR’IN GİZEMİ**

Metin ve Tasarım: **Templar Company PLC**

Türkçeleştiren: **Levent TÜRER**

Düzeltili: **Ayşegül Utku GÜNAYDIN**

Yayına Hazırlayan: **İlke Aykanat ÇAM**

Yayınevi: **Tudem**

Üretim Yeri: **Çin**

ISBN No: **975645197-1**

“MISIR’IN GİZEMİ” Kitabının Çoklu Zekâ Kuramı Açısından Değerlendirilmesi

Bu değerlendirme yapılırken, yukarıda bahsedilen çoklu zekâ kuramıyla ilgili bilgiler temel alındı ve inceleme bölümler altında yapıldı.

Gardner’a göre bireyler aynı düşünüş tarzına sahip değildir ve eğitim, eğer farklılıkları ciddiye alıyorsa, bütün bireylere en etkili şekilde hizmet etmelidir. Eğer bireyler farklı zekâ bileşimlerini tanıyabilirse karşılaştıkları problemleri çözmeye daha şanslı olabilirler. (Talu, 1999) Eğitimin vazgeçilmez unsurlarından biri olan ders kitapları hazırlanırken bütün bireylere en etkili şekilde hizmet etmek için hazırlanacakları ve bireyleri farklı zekâ bileşimleri ile tanıştırmamanın yararları düşünülmelidir. Bunu dikkate alan bir anlayışla hazırlanacak kitaplar, sadece sözel ve matematiksel zekâ türlerine hitap etmekle yetinmez, bütün zekâ türlerine hitap etmeyi amaçlar. Kitapların bütün zekâ türlerine hitap eder nitelikte hazırlanmış olması, kitaplardan alınan verimi yükseltecektir.

Gardner tarafından 1983 yılında “Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences (Düşünüş Biçimi: Çoklu Zekâ Kuramı)” adlı eserinde ortaya koyduğu ve

bugün birçok bilim adamı tarafından da kabul gören “Çoklu Zekâ Kuramı”na göre kitapların, çocukların ilgisini çekecek nitelikte tasarlanmış olması, çocuğun bilgiyi anlamlandırıp yapılandırabilmesi için önemlidir. Çocuk kitap ile karşı karşıya geldiğinde, kitap onun ilgisini çekmeli, kafasında soru işaretleri uyandırmalıdır. Çocuk, bu soru işaretlerine cevap vermek için, kitaba ilgi duymalıdır. Söz konusu kitabın kapağı bu şekilde tasarlanmıştır. Görsellerle ve aksesuarlarla süslenen kitabın kapağı çocukta hem ilgi uyandırmakta hem de içerik hakkında bilgi vermektedir.

a) Sözel- Dilsel Zekâ: Sözel- dilsel zekâsı baskın olan bireyler; isim, yer ve tarihler hakkında güçlü bir hafızaya sahiptirler. Bu kitabın bir günlüğün açılımı şeklinde düzenlenmiş olması göz önüne alındığında, kitapta geçen yer, kişi adları ve tarihler bu zekâ türüne sahip olan bireylerin ilgisini çekerek çocuğun kitaba olan ilgisini arttırabilir.

Bu zekâ türü baskın olan bireyler, yabancı dilleri kolaylıkla öğrenme becerisine ve zengin bir kelime hazinesine sahiptirler. Kitabın on ikinci sayfasında yer alan “Hiyeroglifleri Anlamak” adlı bölüm, yabancı dillere ilgileri olan ve zengin bir kelime hazinesine sahip olan bu bireylerin öğrenmelerini destekler niteliktedir.

Bu zekâ türüne sahip olan bireyler; hikâye, şiir, fıkra ve günlük türündeki kitapları okumaktan, anlatmaktan ve yazmaktan hoşlanırlar. Söz konusu kitap bir günlüğün açılımı niteliğinde olduğundan ve hikâye tarzında anlatılan bir belgesel niteliği taşıdığından, bu bireylerin ilgisini çekebilir ve öğrenmelerini kolaylaştırabilir.

Ayrıca sözel- dilsel zekâyâ sahip olan bireyler, okumaya karşı istekli oldukları için, bu kitabın tamamı bu zekâ türü baskın olan bireylere hitap etmektedir.

b) Mantıksal- Matematiksel Zekâ: Mantıksal-matematiksel zekâyâ sahip olan bireyler, nesnelere belli kategorilere ayırarak daha kolay öğrenirler. Bu kitabın beşinci sayfasında, sol tarafta yer alan taçların; kırmızı, beyaz, mavi olarak renk kategorilerine ayrılmış olması, yine kitabın on sekizinci sayfasında yer alan kavanozların; on dördüncü sayfadaki arkeolojik araç ve gereçlerin sınıflandırıldığı, yirmi üçüncü sayfadaki savaş silahlarının gösterildiği bölümler bu zekâ türüne sahip olan bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırabilir.

Çoklu zekâ kuramına göre mantıksal- matematiksel zekâsı üstün olan bireyler strateji ve mantık oyunlarına ilgi duyarlar. Problemler ve kazandırılmak istenen hedefler bu çerçevede sunulduğu takdirde öğrenmeleri kolaylaştıracak ve eğitimi destekler bir niteliğe sahip olacaktır. Kitabın altıncı sayfasında yer alan, mesafelerin sayısal olarak verildiği tablonun altından çıkan harita, strateji ve mantık oyunlarını destekleyeceğinden ve kitabın on beşinci ve on altıncı sayfalarında yer alan “Senet” adlı oyun bu zekâ türü baskın olan bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırabilir. Bu oyun ayrıca neden- sonuç ilişkileri kurma, mantıksal önermeler getirme, problem çözme ve sayılarla düşünmeyi desteklediğinden öğrenmeleri ilgi çekici kılarak, kalıcı hâle getirebilir.

Mantıksal- matematiksel zekâ türüne sahip olan bireyler, tümevarımsal ve tümdengelsel sonuç çıkarmalar yapabilirler. Kitabın on üçüncü sayfasında yer alan bir tapınağın açılımının verildiği bölüm, tümdengelsel çıkarımlar yapma kabiliyetine sahip olan bireylere hitap etmektedir. Burada önce tapınağın tümü, açıldığında ise diğer bölümlerini gösteren bu kısım, bu zekâ yönü baskın olan bireylerin öğren-

melerini kolaylaştırabilir. Aynı şekilde kitabın on sekizinci sayfasında yer alan tabutların açılımını gösteren tablo ile sekizinci sayfadaki piramitlerin açılımını gösteren bölümler de aynı niteliği taşımaktadır.

c) Görsel-Uzamsal Zekâ: Görsel- uzamsal zekâyâ sahip bireyler şekil, zemin ve renklere aşırı derecede duyarlıdırlar. Kitabın kapağındaki tasarım bu zekâyâ sahip bireylerin ilgisini çekerek çocuğun kitabı merak etmesini sağlayabilir. Bu zekâ türü baskın bireyler görek öğrenir ve gördüklerini hafızalarına çok iyi yerleştirirler. Söz konusu kitabın her sayfasının görsellerle zenginleştirilmiş olması, görsel- uzamsal zekâyâ sahip bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırabilir.

Görsel düşünme, kendini şekillerle ifade etme, çizme, şekil verme gibi davranışlar, görsel- uzamsal zekâyı yansıtır ve harita, grafik, şekillerin yer aldığı kitaplar bu zekâ türü baskın olan bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırır. Kitabın her sayfasında yer alan görsellerin yanında, kitabın altıncı sayfasında yer alan haritalar bu zekâ türüne sahip olan bireylere hitap edebilir ve öğrenmelerde kalıcılığı sağlayabilir.

Üç boyutlu bir nesnenin şekil ve görüntüsünü ne kadar hayal edebildiğimiz görsel- uzamsal zekâmızla ilgilidir. Kitabın sekizinci sayfasında yer alan piramitlerin açılımı, on üçüncü sayfada yer alan tapınağın açılımını gösteren harita biçiminde tasarlanmış plan da bu zekâ türü baskın olan bireylerin öğrenmelerini destekleyebilir.

Görsel zekânın dili; renkler, şekiller, desenler, dokular, resimler ve diğer görsellerdir. Bu kitabın onuncu sayfasında yer alan mumya kumaşından örnek bir parçanın gösterildiği bölüm, çocuğa görme fırsatı verdiği, dokular ve desenleri içerdiği için bu zekâ yönü baskın olan bireylerin öğrenmelerini destekleyebilir. Kitabın son sayfasındaki zarfın içinde yer alan tanıtıcı kartlar, biletle öğrenmeyi somutlaştırdığı için buna örnektir. Renkli basım olan kitabın yirmi, yirmi bir, yirmi iki, yirmi üçüncü sayfalarında kullanılan siyah- beyaz tonlamalar görselliği ilgi çekici hâle getirirken, kitabın ismini de ön plana çıkarmak için tasarlanmıştır.

Kitabın yirmi üçüncü sayfasında yer alan mumyalama işleminin sıralamasının gösterildiği bölüm, görsel- uzamsal zekâyâ sahip olan bireylere bu işlemi aşama aşama gösterme olanağı verdiğiinden, öğrenmeyi kolaylaştırmasının yanında öğrenmelerin kalıcı olmasını sağlayabilir.

d) Sosyal – Kişilerarası Zekâ: Sosyal- kişiler arası zekâ türüne sahip olan bireyler, arkadaşları ile birlikte olma, etkili dinleme ve okuma becerisine sahiptirler. Kitabın on beş ve on altıncı sayfasında yer alan “Senet” adlı oyun, birlikteliği sağladığından bu zekâ türü baskın olan bireylerin öğrenmelerini destekleyebilir. Ayrıca kitabın hikâye tarzında yazılmış olması iyi bir dinleme becerisine sahip olan sosyal-kişilerarası zekâ türü baskın bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırabilir.

e) Müziksel- Ritmik Zekâ: Müziksel- ritmik zekâyâ sahip olan insanlar seslere, seslerin bir araya gelmesiyle oluşan ritimlere ve ses tekrarlarına karşı çok duyarlıdırlar. Bir metinde bulunan ses tekrarları (aliterasyonlar) bu zekâ türü baskın bireyler için metnin şifresi konumundadır. Söz konusu kitabın dördüncü sayfasında yer alan “Kahire’ye Varış” adlı bölümde kullanılan cümlelerdeki zamanların aynı olması buna bir örnektir: ...ilişti,hatırlattı; yine aynı bölümde yer alan üçüncü cümlede art arda kullanılan ‘-lar, - ler’ ekleri: Tozlu mezarlar, süslü tapınaklar, altın hazineler, esrarengiz mumyalar...; onuncu sayfada yer alan “Kral Zoser” adlı bölümdeki “a, e” seslerinin tekrarı: “*Basamak Piramidi’nde, Kral Zoser’in tamamen duvara dayanmış*

bile heykeli var. Kral sonsuza dek bakabilsin diye, heykelin göz seviyesinde ufak bir delik açılmış. ...” Sadece bu iki cümlede bile on sekiz tane ‘a’, on beş tane ‘e’ sesi kullanılmıştır. Bunun gibi birçok örneği kitabın her sayfasında görmek mümkündür.

Günümüzde birden fazla zekâ türüne hitap etmek istenilen birçok kitapta görsel- uzamsal ve sözel – dilsel zekâ türüne hitap etmekten ileriye gidilememiş ve bunun yanında, genel anlamda müziksel- ritmik zekâ gözardı edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, bu kitabın bütün zekâ türlerine hitap ettiği söylenebilir.

f) Bedensel – Kinestetik Zekâ: Bedensel- kinestetik zekâyâ sahip bireyler, yeni şeyleri dokunarak tanır. Bu kitabın kapağında başlayarak son sayfasına kadar yer alan bölümlerin açıklamasını içeren kısımlar, kabartma yazılar ve şekiller ile üçüncü sayfasında yer alan bir papirüsün açılımını, onuncu sayfasında mumya kumaşından örnek bir parçayı gösteren ve on ikinci sayfasındaki “Hiyeroglifleri Anlamak” adlı bölümler bunu destekler niteliktedir. Bu gibi bölümlerin kitapta yer alması, bu zekâ türü baskın bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırabilir.

Bedensel- kinestetik zekâyâ sahip olan bireyler parçalayıp tekrar birleştirme becerisine sahiptir. Söz konusu kitabın on sekizinci sayfasında yer alan tabutun açılımını gösteren bölüm, kitabın genelinde gösterilen günlüğün bölümlerinden oluşan kısımlar, bu açıdan önemlidir.

Dokunarak öğrenen bedensel- kinestetik zekâyâ sahip bireyler için bu kitap, hemen her sayfasında farklı bir şekilde kitaba yerleştirilmiş özel kısımları ile bilgiye ulaşmak için dokunmayı, kutucuların bağcıklarını çözmeyi, not kağıtlıklarını küçük kutulardan çıkarmayı, katlanmış sayfaları açmayı gerektirdiğinden diğer bir çok kitaptan çok daha ilgi çekici gelebilir.

g) İçsel – Öze Dönük Zekâ: İçsel- öze dönük zekâyâ sahip olan bireyler, bireysel çalışmalardan zevk alır. Kitabın her sayfasında yer alan açıklayıcı bölmeler, bu zekâ yönü baskın bireylerin öğrenmeden zevk almalarını sağlamanın yanında, öğrenmelerini kolaylaştırıp kalıcı hâle getirebilir. Bu yüzden, bu kitap ders kitabı olarak çok verimli bir şekilde kullanılabileceği gibi bireysel çalışma aracı olarak da kullanılabilirlik açısından ideal bir kitaptır.

h) Doğacı Zekâ: Doğacı zekâyâ sahip olan bireyler, doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisine sahiptirler. Kitabın konusu olan ve birçok insan için merak konusu olan bir ülkenin ilgi çekici şekilde anlatılması bu zekâ türü baskın olan bireylerin ilgisini çeker nitelikte olmasının yanında öğrenmelerini etkili bir biçimde destekler niteliktedir. Hayvan besleme eğilimli, doğa zekâsı baskın olan bireyler bu kitapta aradıklarını bulabilirler. Kitabın birçok sayfasında yer alan hayvan resimleri bu zekâ türü baskın olan bireylerin ilgisini kitaba çekebilir. İkinci ve sekizinci sayfada yer alan deve resimleri, dokuzuncu sayfada yer alan kedi ve kuş figürleri, on beşinci sayfadaki kurt resmi, kitabın kapağında kullanılan aksesuarlarla süslenmiş kuş figürü ve bunun gibi diğer sayfalarda yer alan birçok resim bu zekâ türüne sahip bireylerin ilgisini çekip öğrenmelerini kolaylaştırabilir.

VII. Milli Eğitim Şûrasındaki Önerilere Göre “MISIR’IN GİZEMİ” Kitabının Değerlendirilmesi

Bu bölümde kitap, 1962 yılında yapılan VII. Milli Eğitim Şûrasında, okul kitaplarında bulunması gerektiği belirtilen nitelikler açısından değerlendirildi.

Çünkü okul kitaplarının, 1962 yılında belirtilen nitelikleri tam olarak taşıdığı söylemez.

“VII. Millî Eğitim Şûrası”nda okul ders kitapları hakkında yapılan teklifler:

1.Ders kitapları basılırken, en az ikinci hamur kâğıt kullanılmalı; ancak ilköğretim alfabe ve okuma kitapları daha iyi kalitede kâğıda basılmalı, elden geldiği ölçüde renkli ve resimli olmalıdır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, VII. Millî Eğitim Şûrası, 5–15 Şubat, 270–271).

Mısır’ın Gizemi adlı bu kitabın baskı kalitesi yukarıda sözü edilen niteliklere uygundur ve görsellik bakımından çok zengindir. Kitabın her sayfası resimlerle donatılmış ve renkler uyum içinde sergilenmiştir.

2.Baskı işi daha özenle yapılmalı, kitabın okunaklı olmasına (harf puntolarının büyüklüğü ve dizgi) dikkat edilmeli, bu konuda gerekirse teknik yardım programlarından, milletlerarası kurumlar ve hükümetlerarası işbirliği anlaşmalarından faydalanmak suretiyle okul kitaplarının baskı ve hazırlanması işinde yetkili uzmanlar getirilerek fikirleri alınmalıdır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, VII. Millî Eğitim Şûrası, 5–15 Şubat, 270–271).

Söz konusu olan kitabın puntolarının büyüklüğü ve dizimi ilköğretim çağındaki bir çocuğun seviyesine uygun nitelikte hazırlanmıştır. Ayrıca bazı bölümlerde kullanılan küçük puntolu yazılar okuyucunun dikkatini çekmektedir.

3.Özellikle renkli resimlendirmelerde, bu iş okul kitaplarının maliyet fiyatlarını arttırdığı halde, resimlerin metnin anlaşılması ve sindirilmesi hususunda sağladıkları fayda göz önünde tutularak resim, harita, şema ve diyagramlara çokça yer verilmeli, hele soyut derslerle ilgili olan ve yeni okumaya başlayanlara hitabeden kitaplarda bunların bulundurulması zorunlu kılınmalıdır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, VII. Millî Eğitim Şûrası, 5–15 Şubat, 270–271).

Söz konusu olan kitabın tümü renkli resimlerle, haritalarla, şemalarla ve diyagramlarla bezenmiştir. Kitabın bu şekilde tasarlanmış olması, çocuğun kitaba olan ilgisini arttırmasının yanında bilgiyi anlamlı bir şekilde yapılandırmasına yardımcı olabilir.

4. Okul kitapları, uzun süre kullanılmaları gereken ders araçlarıdır. Bu bakımdan, kapakları sağlam olmalı, ilk bakışta çocuğun ilgisini çeken bir nitelik taşımalıdır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, VII. Millî Eğitim Şûrası, 5–15 Şubat, 270–271).

Söz konusu olan kitabın kapağı, yukarıda belirtilen niteliği taşımaktadır. Kitabın kapak tasarımında kullanılan aksesuarlar, hem çocuğun ilgisini çekebilecek hem de kitabın içeriği hakkında bilgi verecek şekilde tasarlanmıştır.

5. Ders kitaplarının şüphe götürmez bir bilimsel, eğitsel ve estetik değerde yazılıp hazırlanması sağlanmalıdır. Ders kitaplarının bilimsel ve artistik yönü, öğrencilerin bilimsel ve estetik eğitimlerinin öğelerinden biri olduğu için öğretici ve eğlendirici kitap konularında gerçekleştirilen gelişmelerden biri olduğu için yazarlar haberdar edilmeli, aydınlatılmalı, ders kitabı yazacaklara kılavuzluk edecek örnek kitaplar dilimize çevrilmeli ve özel komisyonlara yazdırılmalıdır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, VII. Millî Eğitim Şûrası, 5–15 Şubat 1962, 270–271).

Söz konusu kitabın gerek tasarımının gerekse içeriğinin bilimsel ve eğitsel olduğu ve estetik bir biçimde sunulduğu görülmektedir. Kitabın bu şekilde basılmış olmasının, öğrencilerin sanat gelişimine katkı sağlayacağı ve öğrencilere estetik bir bakış açısı kazandıracığı söylenebilir. Bu makalenin yazılış amaçlarından biri de kitap yazarların ve Milli Eğitim Bakanlığının ders kitapları konusunda örnek olabilecek nitelikleri taşıdığı düşünülen “Mısır’ın Gizemi” kitabından haberdar olmasını sağlamaktır.

Sonuç ve Öneriler

Çoklu zekâ kuramı; insanların farklı zekâ alanlarının olduğunu insandan insana gelişmiş zekâ alanı ve gelişim düzeyinin farklılık gösterdiğini ortaya koyar. Zekâ alanlarının geliştirilmesi de mümkündür ancak öğrencilere ulaşmanın, öğrenci ilgisi- ni uzun süre ve yüksek düzeyde tutmanın en kolay yolu onun en gelişmiş zekâ alanına hitap edebilmektir. Bunun için eğitimin vazgeçilmez materyali olan kitapların çoklu zekâ kuramına uygun hazırlanması ve birçok zekâ alanına hitap edebilir olması gerekmektedir. Bu bağlamda “Mısır’ın Gizemi” kitabının, çoklu zekâ kuramı ve VII. Milli Eğitim Şûrasında belirlenen nitelikler açısından, oldukça tatmin edici olduğu söylenebilir.

Çoklu zekâyâ uygunluk açısından oldukça tatmin edici olan “Mısır’ın Gizemi” kitabından hareketle Milli Eğitim Bakanlığının ders kitapları konusunda aşağıdaki önerileri dikkate alması beklenir.

- Öğrencilerin en gelişmiş zekâ alanına hitap edebilmek için öğrencilerin zekâ alanlarının tespit edilmesi faydalı olabilir.
- İlköğretim çocukları için son yıllarda ders kitaplarına birden çok zekâ alanına hitap eden etkinlikler konulmuştur. Bunların artırılması sağlanmalıdır. Öncelikle kitabın fiziksel olarak zekâ alanlarının birçoğuna hitap edebilmesi sağlanabilir. Bu açıdan örnek olarak sunduğumuz kitaptan yararlanılabilir.
- Kitap içerikleri, temalar şeklinde belirlenen, ilköğretim kitaplarında her tema için örnek kitaptakine benzer şekilde, her zekâ alanına hitap edebilecek unsurlara yer verilmeli böylece kitap, bir sonraki bölüm için merak ve istek uyandırıcı olmalıdır.
- Her öğrencide en fazla gelişmiş zekâ alanları içinde ilk sıralarda yer alan görsel- uzamsal ve sözel - dilsel zekâ alanına daha fazla önem verilebilir.
- Ders kitaplarının yanında, birçok zekâ alanına ve özellikle de görsel- uzamsal ve sözel-dilsel zekâ alanına hitap edebilecek olan görüntülü materyaller kitap eki olarak verilebilir.

Bu materyaller Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uzmanlara hazırlatılabileceği gibi, değişik yayıncılar tarafından hazırlanmış çeşitli belgesel, film veya sunuların telif hakları satın alınıp birleştirilmesi yoluyla da CD formatında, kitap eki olarak verilebilir.

Faydası yanında maliyeti düşünülmeyecek kadar az olan bu CD ekinden herkesin, özellikle de bu kaynaklara ulaşmada güçlük çeken köy çocuklarının yararlanması sağlanabilir. Bunun için hazırlanacak materyallerin, artık her evde bulunan ve maliyeti oldukça düşük olan “VCD / CD / DVD çalar”larda da çalışabilir nitelikte olması faydasını artırabilir.

Kaynakça

- AÇIKGÖZ, K.Ü.** (2005). Aktif Öğrenme, Eğitim Dünyası Yayınları İzmir.
- BÜMEN, N.** (2002). Okulda Çoklu Zekâ Kuramı, Pegem A yayıncılık, Ankara.
- CANOĞLU, İlgi.** (2004). Eğitim Teknolojilerinden Yararlanarak Çoklu Zekânın Öğretimde Kullanılması Üzerine Bir Uygulama, The Turkish Online Journal of Educational Technology (Tojet), October 2004, s: 103-104 <http://www.tojet.net/articles/3414.htm> Erişim tarihi: 06.08.2009.
- DEMİREL, Özcan.** (2004). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme – Öğretme Sanatı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- FOULQUIÉ, P.** (1994). Pedagoji Sözlüğü. (Zekâ Maddesi), Sosyal Yayınları, İstanbul
- HOWARD, G.** (2004). Zihin Çerçeveleri/ Çoklu Zekâ Kuramı, Alfa Yayınları, İstanbul. <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=zekâ&ayn=tam> : Erişim Tarihi: 04.08.2009.
- KÖKSAL, M. S.** (Ekim 2006). Kastamonu Eğitim Dergisi, [Elektronik versiyon], Kastamonu: Cilt:14 S:2, s: 475.
- ÖZDEN, Y.** (2003). Öğrenme ve Öğretme, Pegem A yayıncılık, Ankara.
- SABAN, A.** (2002). Öğrenme Öğretme Süreci – Yeni Teoriler ve Yaklaşımlar, Nobel Yayınları, Ankara.
- SELÇUK, Z. vd.** (2002). Çoklu Zekâ Uygulamaları. Ankara: Nobel Yayınları.
- TALU, N.** (1999) Çoklu Zeka Kuramı ve Eğitime Yansımaları, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara, S: 15, s: 165.
- TAN, Ş., ERDOĞAN, A.** (2004). Öğretimi Planlama ve Değerlendirme, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- ÜLGEN, G.** (1995). Eğitim Psikolojisi – Birey ve Öğrenme, Bilim Yayınları, Ankara
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı,** (1962). VII. Millî Eğitim Şûrası, 5–15 Şubat, MEB. Yayınları, Ankara

EVALUATING OF THE BOOK OF EGYPT'S MYSTERY IN TERMS OF MULTIPLE INTELLIGENCES AND THE CHARACTERISTIC WHICH ARE DETERMINED IN THE 7th COUNCIL OF NATIONAL EDUCATION

Mustafa TENEKECİ*

Abstract

In this study, intelligence concept is explained. It explained Multiple Intelligences theory and eight kind of intelligence areas that talked about in Multiple Intelligence. Owing to there are eight of kind intelligence areas, books for children –especially lesson books- should be designed to discourse to eight kind of intelligence areas, so we believe 'Egypt's Mystery' is good sample for his matter and it is evaluated through eight kind of intelligence areas.

Also "Egypt's Mastery" named book is evaluated through specified features should be on school books in seventy council of National education.

It is explained with examples that "the book of Egypt's mystery" targets to eight kind of intelligences field. It is stated by ministry of education that it will be useful to make change in content and format which can target to eight intelligences fields in primary education books like this. Beside, it advised that additional compact discs that it include moving media elements about eight kind of intelligence areas.

Key Words: Egypt's Mystery, multiple intelligence, evaluating book, Ministry of Education

* Kilis 7 Aralık University Institute of Social Sciences Turkish Mastership Master Programme/ Student/ Kilis City Library Officer / KİLİS- TURKEY.